ئایا لە ئێراندا کۆماری سۆسیالیستی مومکینە؟..حەمید تەقوایی .. وەرگێڕانی لە فارسییەوە: کاوە عومەر

لەسەر بنەمای چاوپێکەوتن لەگەڵ کەناڵی نوێ کەکراوە تەوە.
خەلیل کەیوان: جۆری حکوومەتی داهاتوو و بەدیلێکی گونجاوی دوای کۆماری ئیسلامی ماوەیەکی زۆرە تاوتوێ کراوە، چەپ و ڕاست هەریەکەیان بەدیل و پێکهاتە سیاسییەکانی خۆیان بە خواستراو و گونجاو و مومکین دەزانن. با بزانین پێگەی چەپ و ڕاست و بەدیلە سیاسییەکان لە کۆمەڵگادا چۆنە و چانسی سەرکەوتنی هەریەکەیان چۆنە. با ئەم پرسیارە لەگەڵ حەمید تەقوایی بخەینەڕوو.

حەمید تەقوایی: لە ساڵانی پاش هەرەسهێنانی یەکێتی سۆڤیەت لە کۆتایی نەوەدەکاندا ڕووبەڕووی هات وهاواری کۆتایی مێژوو و شکستی سۆسیالیزم و کۆتایی کۆمۆنیزم بووینەوە. بەڵام ئەوە لە چەند ساڵێک زیاتری نەخایاند تا ئەو هەراوزەنایە کەم بووەوە و دیسان هێزی چەپ و کۆمۆنیستەکان لە وڵاتە جۆربەجۆرەکان، لە ئەمریکاوە تا ئەوروپا، بوونە یاریزانی گرنگ لە سیاسەتی ئەو وڵاتانەدا. چۆن هەڵدەسەنگێنی دۆخی نێودەوڵەتی چەپ و ڕاستی ئەمڕۆ، دوای سی ساڵ لە ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت؟
حەمید تەقوایی: وەک ئاماژەتان پێدا ئەم هات وهاوارە لە چەند ساڵێک زیاتری نەخایاند و لەم دەیان ساڵەی دوای ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت شتگەلێک لە جیهاندا ڕوویان دا کە بە تەواوی ئەو پێشبینی و هەڵسەنگاندنانەی ئەمە بۆ گەڕانەوەی چەپ و کۆمۆنیزمی ڕاستەقینە، کەهەر لە هەمان کاتی بارودۆخی دوای یەکێتی سۆڤیەتدا هەمان بوو پەسەندو. پشتڕاست کردەوە .
لە لایەکەوە تیئۆرێکی گرنگ کە حکومەت و بیرمەندانی ئۆردوگای ڕۆژئاوا لەو سەردەمەدا خرایەڕوو، ئەوە بوو کە ململانێی چینایەتی کۆتایی هاتووە. بەڕێز فۆکویاما ئەم تێزەی هەبوو. باسی کۆتایی مێژووی کرد و پێی وابوو لەمەودوا جیهان دەبێتە بەهەشت و لە هەموو شوێنێک ئاشتی و ئارامی و پێکەوەژیان دەبێت. وا دیارە ڕەنگ و ڕیشەی هەموو کێشەکانی جیهان بوونی یەکێتی سۆڤیەت بێت و دوای ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت و گەمارۆی هەموو کێشەکان چارەسەر دەبن. بەڵام هەر

زوو ئەوە ڕوون بووەوە کە نەک هەر ئاشتی و ئارامی لە ئارادا نییە، بەڵکو جیهانی دوای جەنگی سارد بە خێرایی کەوتە ناو بەگەناوێکەوە کە تەنانەت بە خەیاڵیشدا نەدەکرا. لە هەمان کاتدا لەگەڵ ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت، حکومەتی ئەمریکا هێرشی کردە سەر عێراق. ئەم شەڕە کە بە جەنگی کەنداو ناسرا، سەرەتای کارەساتێک بوو لە ناوچەکەدا، کە تا ئێستاش ئەنجام و کاریگەرییەکانی دەبینن. لە هەمان کاتدا شەڕی دراوسێیەتی لە یوگسلاڤیا ڕوویدا و ناڕەزایی خەڵکی ئازادیخوازی جیهانی وروژاند. دوابەدوای ئەو ڕووداوانە بینیمان لە دوو ئاستدا، یەکێکیان لە ئاستی تیۆری و حزب و مەیلی سیاسیدا، ئەوی دیکەیان لە ئاستی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان و ململانێی مەیدانی و شەقامدا، جیهان زیاتر و زیاتر چەپ و ڕادیکاڵ بوو. لە ڕیفراندۆمێکدا کە لە ساڵی٢٠٠٠ لە ئەوروپا بەڕێوەچوو، مارکس وەک بەناوبانگترین پیاوی هەزارە هەڵبژێردرا. لە کاتی قەیران یان داڕمانی ئابووری ساڵی ٢٠٠٨ جارێکی دیکە تیۆری مارکس بە سەرمایەی خەیاڵی ناسێندرا و دۆزرایەوە و لەلایەن خوێنەرەوە پێشوازی لێکرا. لە ساڵانی ٢٠٠١ و٢٠٠٢ بزووتنەوەیەکی گەورەی دژە جەنگمان هەبوو کە ناڕەزایەتیمان دەربڕی بەرامبەر بە لەشکرکێشی ئەفغانستان و عێراق. پاشان بزووتنەوەی دەستبەسەرداگرتنی ناسراو بە (occupy Wall Street) هەبوو، کە لە مەیدان و لەسەر شەقامەکان لە زۆرێک لە وڵاتانی ڕۆژئاوا بە دروشمی زۆر ڕادیکاڵەوە، لەنێویاندا دروشمی ٩٩٪ بەرامبەر ١٪، کەش و هەوای سیاسی بەتەواوی لە بەرژەوەندی چەپ گۆڕی. لە هەمان کاتدا شاهیدی شۆڕشەکانی ناوبراو بە بەهاری عەرەبی بووین، کە بەبێ لەبەرچاوگرتنی ئەوەی ئەنجامەکانی چی بوون و سەرکەوتوو نەبوون یان سەرکەوتوو نەبوون، ئاماژە بوون بە وەرچەرخان بە لای چەپی ناڕەزایەتی و مەیل و ئایدیا سیاسییەکان لە سەرانسەری جیهاندا. دەمەوێت بڵێم ئەو خەباتە چینایەتییەی کە زانایانی سەرمایەداری کۆتایی پێهاتنیان ڕادەگەیاند، لە خودی خۆرئاوا و لە ئەوروپا و ئەمریکا و لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا لەسەر ئاستێکی گەورەترو فراوانتر بوو، و نیشانی دا کە جیهان خەریکە زیاتر و… زیاتر بەرەو ڕووبەڕوو بونەوەی 99% لەگەڵ لەسەدا ١٪ سەرمایەدارەکان و حکومەتەکانیان دەڕوات.

لە ئاستی حیزب و هێزدا بینیمان کە پارتە چەپەکان لە یۆنان و لە ئیسپانیا و بەریتانیا و فەرەنسا و ئەمریکا و لەم دواییانەشدا لە شیلی جەماوەری بوون. لە ئەمریکا کە بە شێوەیەکی نەریتی چەپ و سۆسیالیزم تابۆ بوون و هەرکەسێک تەنانەت خۆی بە سۆسیالیزمەوە گرێ بدات، دەنگی خۆی لەدەست دەدا و لە سیاسەتدا گۆشەگیر و پەراوێز

دەخرێت، بە پێچەوانەی کەسێکی وەک بێرنی ساندەرز کە بە ڕوونی لە ه□□ب□ژاردنەکەدا ڕایگەیاندبوو کە سۆسیالیستە. بوو بە بەناوبانگترین کەسایەتی سیاسی ئەمریکا. بەدەر لەوەی کە ئەو سۆسیالیزمەی کە دەڵێن چەندە واقیعی یان رادیکاڵە، گرنگە لە سەردەمی ماکارتی لە ئەمریکاوە تەنانەت ناونانی سۆشیالیزم گوناهێکی گەورە و تابۆ بوو، تەنانەت هیچ سیاسەتمەدارێک نەیدەتوانی بە خۆی ناوی سۆشیالیزم ناوببات. لە کۆمەڵگایەکی وادا سیاسەتمەدار خۆی وەک سۆسیالیست دەناسێنێت و زۆرترین جەماوەریش بەدەست دەهێنێت. یان پارتێکی وەک پۆدیمۆس لە ئیسپانیا گەشەدەکات. یان ئەمڕۆ لە هەڵبژاردنەکانی فەڕەنسادا ئەو حزب و چەپی رادیکاڵەی کە پێیان دەوترێت فەڕەنسای نەدۆڕاو، لە خولی یەکەمدا دەنگێکی تاڕادەیەك بەرز بەدەست ئەهێنن و بە جیاوازیەکی کەم لە سێیەم دەبن. بێگومان ڕاستڕەوی توندڕەویش چالاک بووە و بەرەو لوتکەی شاندی ترەمپ لە ئەمریکا یان پارتی لۆپێن لە فەرەنسا بەرز بووەتەوە، بەڵام ئەمە نەرمی کۆمەڵگاکانە لە کاتی قەیرانی ئابووریدا. ئەوەی بە ناباو دادەنرا یان حساب دەکرا، بە تایبەت لە سەردەمی دوای س□قی□تدا، سەرھەڵدانی چەپەکانە لەم دۆخەدا.
هەموو ئەم ڕەوتانە نیشانەی هەڵگەڕانەوە و ناڕازیبوونی قوڵی خەڵکی ئەم و□تانەن لە دۆخی ئێستا و بێناوبانگکردنی تەواوەتی بیرۆکە و بەڵێنەکانی نەزمی نوێی دوای س□قی□ت. هەموو ئەمانە ئەوە دەردەخەن کە ڕەوتی جیهان لە سی و یەک سا□□ی دوای ڕووخانی یەکێتی س□قی□ت گۆڕاوە بۆ ئایدیا و ئامانجی چەپ، چ لە مەیدان و چ لەسەر شەقام و چ لەسەر ئاستی حیزب و کەسایەتی ، بە تایبەت لە نێو نەوەی گەنجدا.. هەوادارانی زیاتر بدۆزەرەوە.

خەلیل کەیوان: با دۆخی نێودەوڵەتی چەپ و ڕاست بەجێبھێڵین و مامەڵە لەگەڵ دۆخی ئێراندا بکەین. پێگەی چەپ و ڕاست لە ئێران چییە؟ زۆربەی ه□□ز□ □استڕەوەکان و میدیاکانیان ئەو باوەڕە لە کۆمەڵگادا پەمپ دەکەن کە دەستوورێکی پاشایەتی باشترین شانسی هەیە بۆ ئەوەی ببێتە بەدیلێک بۆ کۆماری ئیسلامی. لەم دوایانەدا ڕەنگە ئاگاداربن کە ڕاپرسی□ک کە لەلایەن دامەزراوەیەکی ڕاستڕەوەوە ئەنجامدراوە دەریدەخات کە سیستەمی دەستووری پاشایەتی زۆر لە پێش بەدیلەکانی دیکەوەیە، کە تێیدا بەدیلی سۆسیالیستی تەنیا لەسەدا دوو لایەنگری هەیە. بیرۆکەی تۆ چیە لەم بارەیەوە؟
حەمید تەقوایی: سەرەتا تا ئەو شوێنەی کە پێی دەوترێت ڕاپرسی، دەبێ بڵێم کە ئەمە لە ڕاستیدا بەشێکە لە پڕوپاگەندەی ڕاستڕەو و میدیاکان کە دەیانەوێت بەدیلی ڕاستڕەو لە ئێراندا بنیات بنێن و

پێشی بخەن. لەم ڕاپرسییەدا ڕوون نییە کە پرسیارەکە لە کێ کراوە، خودی پرسیارەکان چۆن دانراون، ئەنجامە ئامارییەکان یان حیساباتییەکانی ئەم ڕاپرسییە چۆن ئەنجامدراون و هتد. هیچ کام لەمانە نازانرێت. ڕاپرسییەکی ڕاستەقینە کاتێک ڕوودەدات کە سێ مانگ مۆڵەت بدەیت بە کۆمەڵگا بۆ ئەوەی ڕێگە بە هەموو پارتەکان بدات بە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری و حیزبە چەپەکانی تر تا ئازادانە قسە بکەن و قسەی خۆیان هەبێت، دواتر بەدوای ڕای خەڵکدا بگەڕێن. ئەنجامی ڕاپرسییەکی لەو جۆرە ڕاستەقینە و جێی متمانە دەبێت.

ئەگەر تەنیا گرنگی بە میدیای ڕاستڕەو بدەیت، میدیای فارسی زمان، کە زۆربەیان دەیانەوێت پاشایەتییەکان بخەنەگەڕ و بەرەوپێشی ببەن یان تێکەڵەیەک لەمانە تا دوێنێ و ئەمڕۆ، بە شێوەیەکی سروشتی دەگەیتە هەمان ئەنجام کە بانگەشەی بۆ دەکەن. بەڵام ئەم فەزایە ڕاستەقینە نییە. بە زانینی کەش و هەوای ڕاستەقینە، پێویستە مرۆڤ شەڕ و ناڕەزایی دەربڕێت لە بزووتنەوەکانی ناو خودی ئێران، لە شەقامەکان، لە ناڕەزایەتی مامۆستایان، کرێکاران، خانەنشینان، لاوان، ژنان، ناڕەزایەتی دژە ئایین، تەنانەت لە ئاهەنگی نەورۆز و چوارشەممەی سووری، لە ٨ی ئازار، ١ی ئایار، و هاوشێوەکانیان لە بەرچاو بگرن. ئەمانە پێوەرە ڕاستەقینەکانن. کاتێک سەیری ئەم ڕاستیانە دەکەیت، کاریگەرییەکی ئەوتۆ لەو ئیدیعایانە و ئەو لێدوانانەی ڕاستڕەو نابینیت. داواکاری و دروشمی خەڵک هەمووی چەپی و ڕادیکاڵە. یەکسانی کە تایبەتمەندییەکی گرنگی چەپ و کۆمۆنیست و سۆسیالیستەکانە، لە کۆمەڵگادا وەک دروشمی شەقام هاوار دەکرێت. موچەی خەیاڵی(حقوقهای نجومی) و نەهامەتی گشتی دروشمی بەردەوامی خەڵکە، بژێوی ژیان بەبەشنەکراوی مافی ئێمەیە دروشمی خەلکە. ڕاپەڕینێکی جەماوەری نەک هەر لەدژی هەژاری بەڵکوو لەدژی دابەشکاری چینایەتی و بۆشایی نێوان هەژاری و سامان و دژی گەندەڵی و تاڵانی حکومەت، ڕووبەڕووبوونەوەی چالاکانەی بزووتنەوەی کرێکاری لەگەڵ سیاسەتگەلێک لەسەر بنەمای خۆپارێزی ئابووری، پلانی بەڕێوەبردنی شورایی و شوراکان کە کرێکارانی هەفت تەپە خستویانەتە سەر مێز داواکارییەکانی وەک خوێندنی بێبەرامبەر و فەربونی بێبەرامبەر، کە لە کۆبوونەوە بەردەوامەکانی شەقام و ناڕەزایەتی مامۆستایان و خانەنشیناندا دەوروژێنرێن، ئەو دۆخە دژە ئایینییەی کە ژنان لە پێشەوەین یەکێکە لە گرینگترین ڕاستییەکانی… هەلومەرجی سیاسی ودۆخی ئێران. ئەم ڕاستیانە ڕەنگدانەوەی پێکهاتە و لایەنە جۆراوجۆرەکانی سیاسەتی کۆمۆنیستی، لەوانە سیاسەتەکانی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران لەسەر ئاستی کۆمەڵگە و لە خەباتەکانی شەقامدا.

کەواتە کاتێک سەیری کۆمەڵگەی ڕاستەقینە دەکەیت، کاتێک سەیری شەقامەکان دەکەیت، دەبینیت چۆن چەپ هێزێکی کۆمەڵایەتی فراوانە، چۆن ئامانجەکانی چەپ بوونەتە ئاڵای خەباتەکانی خەڵک. ئەم ڕاستییە هێندە ئاشکرا و حاشا هەڵنەگرە تەنانەت ڕێبەری پاشایەتیش دەڵێت داهاتووی ئێران سۆسیالیستی دەبێت. تاجی خۆی دادەنێت و دەڵێ کە دەسەڵاتی پاشایەتی دژی مافی مرۆڤە و دواڕۆژی ئێران تا بیست ساڵ دوای کۆماری ئیسلامی سۆسیالیستی دەبێت. بە پێچەوانەی ئەوەی کە ڕاست ئەم پڕوپاگەندەیە لە میدیاکاندا دروست دەکات.
دوا خاڵ ئەوەیە کە باسی پاشایەتی خوازو دەستوورخوازەکانت کرد. ئەمانە پایە سەرەکییەکانی تەواوی ئۆپۆزسیۆنی ڕاستڕەوەکانن، تەنانەت کۆمارییەکان و ملیەنان کەس کڵاویان بە “شازادە” لەسەر کردووە. بەڵام کاتێک کاندیدی شاهانە دەست لە کارکێشانەوەی خۆی ڕاگەیاند و وتی کە دەسەڵاتی پاشایەتی لە ململانێدایە لەگەڵ مافی مرۆڤ، فەرشەکە لە ژێر پێی هەموو ئەو هێزانە ڕاکێشرا. ناکرێ پاشایەتی بیت، بەڵام کاندید نەبیت بۆ دەسەڵاتی پاشایەتی! بە بڕوای من هەموو ئۆپۆزیسیۆنی پاشایەتی و هێزەکانی دەوروبەری گەیشتوونەتە بنبەست و ئاسۆی سیاسی خۆیان لە دەست داوە. ئەمەش نیشانەیەکی دیکەی دەسەڵاتی کۆمەڵایەتی چەپ و ئامانجی سۆسیالیزمە لە کۆمەڵگای ئێراندا.

خەلیل کەیوان: هێزی دیکەش هەن، ڕێکخراو و لایەن هەن کە باس لە بەدیلەکانی دیکە دەکەن، وەک کۆماری پەرلەمانی، کۆماری فیدراڵ و تەنانەت کۆماری ئیسلامیی دیموکراتی. چ شانسێکیان بۆ داهاتووی ئێران لە دوای کۆماری ئیسلامی هەیە؟
حەمید تەقوایی: باشە کۆماری دێموکراتی ئیسلامی کە بە بڕوای من گاڵتەیەکی بێ تامە. دڵنیابن هیچ حکومەتێک لەو کۆمەڵگایەدا ناتوانێت تەنانەت ئەگەر سەد کیلۆمەتریش لە ئیسلام دابڕێت و جێگەیەکی هەبێت لە ئایندەی ئێراندا. کۆمەڵگە لەگەڵ ئیسلامدا خۆی یەکلایی کردووەتەوە، چ لە حکومەتدا چ وەک بیروباوەڕێک. ئاتەئیزم، نەک هەر بێباوەڕی بەڵکو دژی خودایش، ئێستا ڕەوتێکی بەربڵاوە لە کۆمەڵگادا و لە جووڵەی ڕواژێنی مرۆڤەکاندا دەیبینیت، لە بەخشینەوەی ئەو نوقڵ و نەباتەی لەسەر شەقامەکان و لە فەزای ئەلیکترۆنیدا دەیبینیت کە بەسەر ئیسلام و مەلاکان؛ چ جای ئیسلام لە حکومی و ئیسلامی سیاسیدا کە ٩٩٪ی کۆمەڵگا ڕقی لێیەتی. بۆیە پێم وایە هەر ئەڵتەرناتیڤێک بیەوێت بە جۆرێک لە جۆرەکان لەگەڵ ئیسلامدا ڕێک بکەوێت و ئیسلام بخاتە ڕوانگەی خۆیەوە، بە هیچ شێوەیەک چانسی لە داهاتووی ئێراندا نییە.

بە پلانە بەدیلەکانی تر، وەک دیموکراسی پەرلەمانی یان فیدرالیزم و هتد، باسێک لەسەر ئەو وێنە و تێڕوانینە هەیە کە بە ئەم جۆرە حکومەتە دەخرێتەڕوو. ئەوان ئەو بڕوایە دەدەن کە گوایە ئێرانیش دەتوانێت دیموکراسییەکی پەرلەمانی و پەرلەمانی هاوشێوەی فەرەنسا یان بەریتانیای هەبێت و سەرمایەداریش دەتوانێت قازانجی هەبێت؛ دەتوانێت سیستەمێکی سیاسی وەک کۆماری فیدراڵی ئەڵمانیا یان فیدراڵی لە کەنەدا یان سویسرا هەبێت.شتی لەو جۆرە مومکین نییە. نەک هەر تەنها لەڕووی لێکدانەوەو بۆچونەوە دەتوانرێت نیشان بدرێت کە سەرمایەداری لە ئێران ناتوانێت ببێتە لیبریاڵی، بەڵکو لەڕووی ئەزمونی مێژوویشەوە هەر دەربڕی ئەوەیە.دوای شۆڕشی دەستورخوازەکان ئەمە دیکتاتۆر،دوای دیکتاتۆریمان هەبووە.واتە لە سەردەمانێکدا کە سەرمایەداری ڕوو لە گەشەو فراوان بوونەوە بووە وچاکسازی زەوی کە ئیتر پاشماوەکانی فیئودالیزم لەناو چووە،ڕژێمی دیکتاتۆری وسەرکوتگەر گەڵانی بەسەردا نەهاتووە دیکتاتۆری قاجار شوێنی خۆی بەخشیوە بە پەهلەوی و دیکتاتۆری ئیسلامی لەگەڵ ئیختیاری. په رله مان له سه رده می ده ستووردا پێکهێنرا، به ڵام به ته واوی فەرمانڕەوای و کون و بەمانا بوو. چ جۆرە ئیسلامێک و چ جۆرە ئیمپراتۆرییەکە. هەر بۆیە پێم وایە ئەو بیرۆکەیەی کە پێدەچێت لە ئێراندا سیستەمێکی پەرلەمانی هاوشێوەی لیبرالیزمی فەرەنسا، یان بەریتانیا و ئەمریکا هەبێت، شتێکی بێمانایە.

من لە ڕوانگەی بابەتی و ئابوورییەوە تەنیا ئاماژە بەوە دەکەم کە بە ئەوەی سەرمایەداری لە ئێران بتوانێت رکابەری لەگەڵ سەرمایەکانی تری بازاڕی جیهانیدا بکات، دەبێ پشتوێنەکە لە گەردنی کرێکار راتوند بکات. ناتوانێت هەمان ئەو ئازادییانە بدات بە کرێکاری ئێرانی کە بە نموونە کرێکارێکی فەرەنسی هەیەتی و ئەو دەتوانێت کێبڕکێ لەگەڵ سەرمایەی فەرەنسا بکات. دەبێت توندترین فشار بخاتە سەر کرێکارەکە. دەبێت ڕێگری لە پێکهێنانی تەنانەت یەکێتییەکان بکات – شتێک کە تا ئێستا هەم لە سیستەمی پاشایەتی و هەم لە سیستەمی ئیسلامیدا کردوویەتی. ئەمە پەیوەندی بە نیازەوە نییە بەڵکو پێویستیی کارکردنی سەرمایەیە لە ئێراندا. هەر بۆیە ئەمە لە دوای دیکتاتۆرێت دیکتاتۆرێتمان هەبووە. بۆیە دەبێ بگوترێ کۆماری پارلمانییەکان یان لیبرالیزمی وەك رژێمەکانی ڕۆژئاوا و هتد ئایندەیان لە ئێراندا نییە، بێمانایین و بەخێرایی جۆرێکی تری دیکتاتۆری لێ دەکەوێتەوە. تاکە ڕێگە هەڵوەشاندنەوەی پەیوەندییە سەرمایەدارییەکانە، سیستەمی کۆیلایەتی کرێ. بە تایبەت لەم قۆناغەدا کە هەموو جیهان لە ژێر ئەڵقەی سیاسەتی سک هەڵگوشینی ئابووریدایە، دەنیابن هەر جۆرە پاراستنی سەرمایە لەو کۆمەڵگایەدا

دەبێتە هۆی جێبەجێکردنی خۆپارێزی ئابووری سەدان جار توندتر لە وڵاتانی ڕۆژئاوا لە ئێران و ئەمەش پێویستی بە جێبەجێکردنی سک هەڵگوشینی ئابووری دەبێت سەرکوت و دیکتاتۆرییەتێکی ڕووتە. بۆ ڕزگاربوون لە دیکتاتۆری، دەبێ لە سەرمایەداری ڕزگارمان بێت.

خەلیل کەیوان: تایبەتمەندییەکانی کۆماری سۆسیالیستی خوازراوتان چین و چۆن جیاوازییەکەی لەگەڵ سۆسیالیزمی شێوازی سۆڤیەت یان چین و سیستەمەکانی دیکەی ئیدیعای سۆسیالیزم ڕوون دەکەنەوە؟

حەمید تەقوایی: ئەو سیستمانەی تا ئێستا بەناوی سۆسیالیزم یان کۆمۆنیزمەوە خۆیان ناساندووە، هیچ پەیوەندییەکیان بە ئامانج و ئایدیاڵی کۆمۆنیست و سۆسیالیستییەکانەوە نییە وەک لە مانیفێستی کۆمۆنیستدا هاتووە. ئەگەر سەیری مێژووی ئەم جۆرە سیستمانە بکەیت، بۆت دەردەکەوێت کە زۆرجار دەرئەنجامی ئەو شۆڕشانە بوون کە ئامانجیان سەربەخۆیی بوو لە دژی ئیمپریالیزم و دژی زلهێزە کۆلۆنیالیەکان، هەروەها بۆ پیشەسازیکردن و زاڵبوون بەسەر دواکەوتوویی فیوداڵیدا. شۆڕشەکانی چین و ڤێتنام و کوبا ئەو جۆرە شۆڕشانە بوون. ئەم شۆڕشانە لەژێر ناوی کۆمۆنیزمدا ئەنجام دەدرا چونکە لەو قۆناغەدا دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەر کۆمۆنیزم لەلایەن جەماوەرەوە قبوڵکرا و جەماوەری بوو. تەنانەت لە خودی شۆڕشی ئۆکتۆبەردا مەیلێکی چەپی دژە تزاری و پیشەسازی هەبوو کە دواجار بەسەر حکومەتی سۆڤیەتدا زاڵ بوو و شۆڕشی ئۆکتۆبەری شکستی هێنا. هێڵی پێشەنگی ئەم شۆڕشانە وەك ماوئیزم ڕزگاربوون بوو لە هەژموونی زلهێزە ئیمپریالیستییەکان و دروستکردنی چینێکی سەربەخۆ بە سەرمایەداریی پیشەسازی، کە ئەم ئامانجەی بەدەستهێنا. لە سەردەمی شۆڕشی ئۆکتۆبەردا هێڵی مەنشەفیک کە ئامانجی گەشەی پیشەسازی ڕووسیا بوو، زاڵ بوو بەسەر حیزب و حکومەتدا و ئەویش بە ئامانجی خۆی گەیشت. بە واتایەکی تر، شۆڕشەکانی وەک چین و ڤێتنام یان زاڵبوونی هێڵی مەنشەفیک بەسەر حکومەتی سۆڤیەتدا هەموویان لەژێر ناوی کۆمۆنیزمدا ڕوویان داوە، بەڵام لەناوەڕۆکدا هیچ پەیوەندییەکیان بە سۆسیالیزم و ڕەخنەگرتن لە سەرمایەدارییەوە نەبووە، بەڵکو لە بەرامبەر بارودۆخی پێش سەرمایەداریدا و پەیوەندییەکانی پێش سەرمایەداری یان دژی هێزە کۆلۆنیالی و ئیستغلالکەرە نێودەوڵەتییەکاندا پێکهێنراون. لەم ڕووەوە کاراکتەری پێشکەوتنخواز بوون بەڵام سۆسیالیست نەبوون. بە باوەڕی من یەکێک لە هۆکارەکانی ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت ناکۆکی نێوان پەیوەندی ڕاستەقینەی سەرمایەداری دەوڵەت و ئیدیعای سۆسیالیستی حکومەت بوو لەو وڵاتەدا.

بەم شێوەیە جۆرێک لە کۆمۆنیزم لە سەدەی بیستەمدا گەشەی کرد کە ئەرکەکەی سەربەخۆیی و پیشەسازی و زاڵبوون بەسەر بارودۆخی فیوداڵەی و هاوشێوەکانیدا بوو، نەک ئینکاری کۆیلایەتی مووچە و جێبەجێکردنی سۆسیالیزم. لەگەڵ ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت و چوونە ناو سەدەی ٢١ەمەوە، قۆناغی ئەم جۆرە لە کۆمۆنیزمی غەیرە کرێکاریش کۆتایی هات.

لە کۆمەڵگای ئێراندا ئەو کۆمۆنیزمەی کە ئێمە نوێنەرایەتی دەکەین، ئەو کۆمۆنیزمەی کە لە شۆڕشەدا دروست بووە و ئێمەش لە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریدا ڕێکخراو و چالاکین، هەر لە سەرەتاوە پێی وابووە کە دیکتاتۆریەتی ڕووت لە ئێراندا دەرئەنجامی هەژموونی سەرمایەدارییە و دەرئەنجامی هەژموونی ئیمپریالیستی نییە. یان وابەستەیی سەرمایەداری ئێران و هتد. لە بەرامبەر دیکتاتۆری سەرمایەدا هەر لە سەرەتاوە جەختمان لەسەر سیستەمی سۆڤیەت کردەوە لە رووی فۆرمی حکومەت و پێویستی و خواستراوی سۆسیالیزم لە رووی ناوەڕۆکەوە. ئەم دوو پایەی کۆماری سۆسیالیستی لە بەرنامەی دنیایەکی باشتر و لە دروشم و سیاسەتەکانی حیزبدا بە ڕوونی ڕوون کراوەتەوە. ئەمە سیستەمەکمان دەوێت کە لەسەر بنەمای بەشداری راستەوخۆی خەڵک لە سیاسەتدا بێت و لەڕووی ئابوورییەوە لەسەر بنەمای لەناوبردنی ئیستغلالکردن و لەناوبردنی کۆیلایەتی کرێ و هەڵوەشاندنەوەی خاوەندارێتی تایبەت لە ئامرازەکانی بەرهەمهێناندا.

ئەو کۆمۆنیزمەی ئێمە نوێنەرایەتی دەکەین لە چەند دەیەی ڕابردوودا لەسەر ئەم بنەمایە کاری کردووە و بەم ئاراستەیە چووەتەپێشەوە و ئێمەش بۆتە حیزبێکی تاڕادەیەک بەهێز و کاریگەر لە کۆمەڵگادا. ئێمە زۆر پێش ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت ڕەخنەی قووڵمان لە یەکێتی سۆڤیەت هەبوو. خۆشگوزەرانی هەموو هاوڵاتیان و بەشداری راستەوخۆی خەڵک لە سیاسەت و لە کاروباری خۆیاندا و هەڵوەشاندنەوەی هەر جۆرە ئیستغلال و هەڵاواردن و نایەکسانیەکی چینایەتی، ئەمانە میحوەرەکانی بزووتنەوەکەمانن و لەسەر ئەم بنەمایە حیزب توانیویەتی بە ئەوەی لە گروپێکی سنووردارەوە کار بکات کە ئەمڕۆ لە ساڵی ١٩٧٩ دەستی پێکرد، ببێتە یەکێک لە گەورەترین حیزبە کۆمۆنیستەکانی ئێران.

خەلیل کەیوان: ئەوە جەخت لەسەر هەڵوەشاندنەوەی کاری کرێ و خۆشگوزەرانی بۆ هەمووان و بەشداریکردنی خەڵک دەکەنەوە لە ڕێگەی شوراکانەوە لە دەسەڵاتی سیاسیدا. بەڵام زۆرێک لەو ڕەخنەگرە ڕاستڕەوەکانتان پێیان وایە سۆسیالیزم نە لە ڕووی سیاسییەوە و نە لە ڕووی ئابوورییەوە مومکینە، ڕێگا بدەن سەرەتا لە لایەنی

سیاسیەکەی باسکەین. دەگوترێ ئاڵوگۆڕی بیروڕا و بڕیار و بەشداری هەموو خەڵك لە ڕێگەی شوراکانەوە پۆپۆلیستییە، ناکرێت و ئەگەر بڕیار بێت خەڵك لەو شوراکاندا ڕێکخراوبن، وردە وردە بێهیوا دەبن و خۆیان لە شوراکان دوور دەخەنەوە و وردە وردە سیستەمی سیاسیتان دەبێتە بیرۆکراسی و سەرکوتکەر. وەڵامی ئێوە بۆ ئەم ڕەخنانە چییە؟

حەمید تەقوایی: خاڵی یەکەم ئەوەیە کە زۆرێک لەو کەسانەی کەوا دەڵێن،ڕابردویەکی دورو درێژیان لەگەڵ ڕژێمە بیرۆکراتی وسەرکوتگەرەکاندا هەیە.مەبەستم کەسانێکە کە دەیانەوێت دووبارە پاشایەتی دامەزرێننەوە،ئەمەوێت بڵێم خواستاری بابەتێکەو ئیمکان نەبوون شتێکی ترە.لە سەدا ٩٩ی ئەو ئەوانەی دژایەتی دەکەن سۆسیالیزم خوازیاری سۆسیالیزم نین بەڵام بابەتەکە دەبەنە سەر ئیمکان بوون چونکە لەڕووی واقیعیەوە کەسێک ناتوانێت لەدژی یەکسانی وخۆشگوزەرانی هەموو هاوڵاتیان وهەوەشاندنەوەی چەوسانەوە بێت،قسەیەک بۆ بیستن نادۆزێتەوەلەبەر ئەوە ناچارن بڵێن سۆسیالیزم ئیمکانی نیە.

بەڵام با ل□□ر□وە ئەم باسی ئەگەرە دەست پێ بکەم. دەوترێت خەڵک ناتوانن ڕاستەوخۆ بەشداری لە سیاسەتدا بکەن. یەکەم: لە هەندێک کاتدا ئەم بەشداری کردنە بەکۆمەڵە ڕوویداوە. ئەزموونی شۆڕشی ئۆکتۆبەر یان کۆمۆنەی پاریس بە لایەکدا، لە شۆڕشی ساڵی 1957 لە خودی ئێران و دوای ڕووخانی شا، شوراکان بەربڵاو بوون، نەک تەنیا لە کارگەکان بەڵکو لە زانکۆ و قوتابخانەکان و لە فەرمانگە حکومییەکان، تەنانەت لە… سوپای س□قی□ت.و بەشێکی زۆری جەماوەر ئازادی و دیموکراسیان نەک بە پەرلەمان بەڵکو بە شوراکانەوە گرێدابوو. لە سەردەمی شادا هەمووان بینییان کە پەرلەمان مانای چییە. هەمووان شورایان دەویست. شوراکان بە واتای بڕیاری ڕاستەوخۆی خودی خەڵکە. بۆ نموونە لە زانکۆ شورای زانکۆ دەیویست سەرۆکی زانکۆ دیاری بکات، لە کارگەکاندا کرێکاران دەیانویست کارگەکە بەڕێو□ ببەن. لە ئاستێکی کۆمەڵایەتیدا، پێش ئەوەی شۆڕشی ئیسلامی دەستی بەسەردا بگرێت و شوراکان بڕووخێن، خەڵک بە شێوەیەکی بەرفراوان ڕوویان لە شوراکان کرد. لە کوردستاندا بزووتنەوەیەکی گەورەی شورای دروست بووبوو و بە تایبەت لە ناوچە جیاجیاکانی سنە بنکە یان هەر هەمان شورا بە شێوەیەکی بەرفراوان پێک هاتبوو. ئەم ئەزموونە پێش هەموو شتێک نیشان دەدات کە تەواو ئەگەری ئەوە هەیە مرۆڤەکان ڕاستەوخۆ بەشداری کاروباری خۆیان بکەن.

دووەم: لە ڕووی تەکنیکییەوە، بە تایبەت ئەمڕۆ، سەرەڕای سۆشیال میدیا، ئەگەری ڕاپرسی و ڕاپرسی و ئاڵوگۆڕی بیروڕا لە ئاستێکی بەرفراواندا تەواو مومکین بووە. بۆیە ئەو بیانوویەی کە

گردبوونەوەیەکی بەردەوامی خەڵک لە ڕووی تەکنیکی و کردارییەوە مومکین نییە، بێ بایەخە.
خاڵی سێیەم ئەوەیە کە دەڵێن خەڵک بەشداری سیاسەت نییە، وردەکارییەکانی نازانن، زانیاری تەواویان نییە، نازانن چۆن بڕیار بدەن و شتی وا. ئەمەش شتێکی بێمانایە. سیاسەتێک کە خزمەت بە بەرژەوەندی جەماوەر بکات بە هیچ شێوەیەک پرسێکی پیشەیی و ئاڵۆز نییە. سیاسەت ئاڵۆز دەبێت ئەگەر بتەوێت بەرژەوەندی کەمینەیەک بخەیتە پێش بەرژەوەندی زۆرینە یان بەرژەوەندی کۆمەڵگا.
شەڕ لە پێناو ئاشتیدا! سک هەڵگوشین لە خزمەت خۆشگوزەرانیدا! وە بەرگریکردن لە بوونی سەرمایەداری بەکار لە داپۆشینی بەرهەمی کار و دامەزراندن! وە بە یەک وشە، کردنی ڕەش و سپی دەکاتە کێشەیەک کە پێویستی بە سیاسەتمەداری پیشەیی هەیە. به پێچه وانه وه ، به ووته و کرده وه ، خزمه تکردن به هه موو مرۆڤه کان، ڕاسترین و ساده ترین کاره و پێویستی به هیچ شاره زایی و لێهاتوویی تایبه ت نییه . بە واتایەکی تر سیاسەت بۆ چینی ١% سەرمایەداری ئاڵۆزە نەک بۆ ٩٩%ی کۆمەڵگە. ئەو کەسەی لە بەرژەوەندی خەڵک قسە بکات و کار بکات، پێویستی بە فێربوونی هونەری سیاسەت و دیپلۆماسی نییە. قسەی دڵی خۆی دەکات. ئەو کەسانەی لە شوراکاندا کۆبوونەتەوە، لە هەموو کەس باشتر دان بە بەرژەوەندییەکانیاندا دەنێت. هەروەك کرێکارانی هەفت تەپە دەڵێن، ئەوان لە هەر بەڕێوەبەر و خاوەنکارێك کە لە سەرەوە دایاندەنێین باشتر دەزانن چۆن هەفت تەپە بەڕێوە ببەن، چۆن بەرهەم بەرز بکەنەوە، چۆن سوود بە کرێکاران بگەیەنن.
دەبێت ئەوەش زیاد بکەم کە لە کۆمەڵگای سۆسیالیستیدا حزبی چالاکیش هەن، بەڵام لە ڕێگەی شوراکانەوە سیاسەتەکانی خۆیان پێڕەو دەکەن. دەتوانە حیزبێکی چەپ، ڕاست، میانڕەو بێت، بەڵام دەبێت بتوانێت شوراکان بە هەر سیاسەت و ئامانجێک ڕازی بکات. ئێمە پێمان وایە بە حیزبێکی وەک حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری، جەماوەری خەڵکی ناو شوراکان بە ئاسانی سۆسیالیزم هەڵدەبژێرن. ئەگەر لە پەرلەمان و کۆریدۆرەکانی([illegible]وەکان)ی دەسەڵات بەنە دەرەوە و سیاسەت بەرنە ناوەڕاستی شەقامەوە، دەبینن سۆسیالیزم زۆرترین جەماوەری و قبوڵکراوترو خۆشەویستر دەبێت.
هەموو ئەمانە ئاماژەن بۆ ئەوەی کە پێکهێنانی شورا و بەشداری ڕاستەوخۆی خەڵک لە سیاسەتدا مومکینە. ئەمەمان لە ئەزموونە مێژووییەکاندا بینیوە و لە ڕووی هونەری و تەکنیکییەوە، بەتایبەتی ئەمڕۆ، بەشداری ڕاستەوخۆی خەڵك لە سیاسەت و ئیدارەدانی کۆمەڵگادا، تەواو بە کردەوەیە. مرۆڤەکان لە هەموو کەس باشتر دان

بە بەرژەوەندییەکانی خۆیاندا دەنەت و ئەگەر لایەنێک لە نێو خەڵکدا هەبێت کە باس لە خۆشگوزەرانی و دابینکردنی پێداویستییەکانی هەموو خەڵک و بەشداری ڕاستەوخۆ بکات و یەکێکی تریش باس لە پێداویستییەکانی بازاڕی ئازاد و قازانج و قازانجهێنان بکات، ئاشکرایە کە خەڵک کام کەسەیان هەڵدەبژێرن. پێکهاتنی شورا نەک هەر لە ڕووی سیاسییەوە بە حکومەت مومکینە، بەڵکو تاکە ڕێگایە بۆ ڕزگارکردنی کۆمەڵگا.

خەلیل کەیوان: لە ڕوانگەی ئابووریشەوە ڕەخنە هەیە. ئەوان دەڵێن لە سۆسیالیزمدا پاڵنەر و کێبەرکێی تاککەسی نییە و ئەمانە هێزی بزوێنەری ئابوورین لە کۆمەڵگەی سەرمایەداریدا و هەر لەبەر ئەم هۆکارەش دەڵێن بەبێ سەرمایەداری ئابووری ناتوانێت بەپێی پێویست گەشە بکات و هەژاری لە کۆمەڵگادا بڵاو دەبێتەوە. بەڕوونی لە دۆخی ئێرانیدا پێیان وایە ئێران ئابوورییەکی پێشکەوتوو نییە، و جێبەجێکردنی سۆسیالیزم بە واتای بڵاوکردنەوەی هەژارییە لە کۆمەڵگادا. وەڵامی ئێوە بۆ ئەم ڕەخنانە چییە؟
حەمید تەقوایی: تا ئەو شوێنەی کە پەیوەندی بە پاڵنەری تاک و کێبەرکێی تاکەوە هەیە، دەبێ بڵێین یەکێک لە گرنگترین پاڵنەرە تاککەسییەکان خزمەتکردنی بە کۆمەڵ و بەرگریکردنە لە بەرژەوەندیی دەستەجەمعی. مرۆڤ بوونەوەرێکی کۆمەڵایەتییە، لە کۆمەڵگادا لەدایک دەبێت، لە کۆمەڵگادا دەژی و هەموو بوونی قەرزاری کۆمەڵگایە. هەر بۆیە هاوڕێیەتی و هاوکاری یەکێکە لە تایبەتمەندییە کەسییەکانی مرۆڤەکان و ڕۆژانە ئێمە دەبینیت. تەنانەت لە کۆمەڵگە سەرمایەدارییەکانی ئەمڕۆدا کە کێبەرکێی توند و تیژە، کاتێک قەیرانی وەک بوومەلەرزە، لافاو، ئاگرکەوتنەوە و ڕووداوی هاوشێوە ڕوودەدات، دەبینیت دراوسێ چۆن پەلە دەکات بۆ یارمەتیدانی دراوسێ و چ قوربانیدان و لەخۆبردوویەکی نموونەیی ڕوودەدات.
کەواتە ئەو ئیدیعایەی کە پاڵنەرەکانی خەڵکی خۆپەرستە، کە دراوسێکەم دەتوانێت لە زەلیلکردندا بژی و هەست بە خۆشی دەکەم، ڕاست نییە و تەنانەت لە کۆمەڵگاکانی ئەمڕۆشدا هەزار و یەک نموونەمان بینیوە.
خاڵی دواتر ئەوەیە کە سیستمی سەرمایەداری خۆی کێبەرکێ و خۆپەرستی لە هەموو بوارەکاندا دروست دەکات. بنەمای سیستەمی سەرمایەداری بریتییە لە کێبەرکێی سەرمایەدار لەگەڵ سەرمایەداردا، کێبەرکێی کرێکار لەگەڵ کرێکاردا، کێبەرکێی دوکاندار لەگەڵ دوکاندار. وەک ئەڵقەی بۆکسەن مرۆڤەکان دەکوژن و دەڵێن بکوژن یان دەکوژرێن و دواتر دەگەنە ئەو ئەنجامەی کە کێبەرکێ لە سروشتی مرۆڤەکاندایە!

خەڵکیان ناچار کردووەکە بۆ مانەوەی خۆیان لەگەڵ یەکتر ڕوبەڕوو ببنەوە، ناچاریان کردون بەسەریەکتردا بپەڕنەوە بۆ ئەوەی بڕۆنە سەرەوە، دواتر قسە لە کێبڕکێیە تاکەکان دەکەن.کێبڕکێی خودی سەرمایەداریە نەک مر□ق□کان،ئەگەر پەیوەندیەکانی سەرمایەداری لەناوببرێت دیارنیە ئەبێت بۆچی کێ بڕکێ بکەیت.ئەگەرئەگەر من بتوانم بەجۆرێک بەرهەمهێنان بکەم و یا لە چالاکیە کۆمەڵایەتیەکاندا بەشداری بکەم کە سودکەی بگاتە خۆم و هەموان دیارنیە بۆچی بمەوێت هەر بەخۆم بگات ونەگاتە دەستی ئەوانی تر.

تا ئەو شوێنەی کە پەیوەندی بە خۆپەرستی و بەرژەوەندیی خۆپەرستییەوە هەیە، یەکێک لە هۆکارەکان ئەوەیە کە کرێکاران و خەڵکی کرێکار ئاسایشی ئابووریيان نییە. هەموو کەس دەیەوێت سامان کۆبکاتەوە، چونکە دەزانێت ئەگەر بەهەر هۆکارێك بێکار بێت، ئەگەر بەهەر هۆکارێك بێت شکست بهێنێت، یان بگاتە تەمەنی خانەنشینی، کۆمەڵگای سەرمایەداری وەك خاشاك فڕێی دەداتە دەرەوە. بۆیە ئەگەر سەرمایەت نەبێت، دەبێت بەشی ئەو ڕۆژە پاشەکەوت بکەیت. لە کۆمەڵگایەکدا کە نیگەرانی و پێویستییەکی لەو شێوەیەی تێدا نییە، تەنیا شتێک کە دەمێنێتەوە، بە بڕوای من، خۆبەخشی و بەختەوەری کۆمەڵایەتییە. تاک تا□ک بەختەوەر دەبێت کە کۆمەڵگا بەختەوەر بێت. ناتوانی لە زەلکاوێکدا گوڵێکت هەبێت. لە کۆمەڵگایەکدا کە هەژاری لە بەرزبوونەوەدایە، تەنانەت وەک تاکیش ناتوانیت هەست بە خۆشی بکەیت. هەموو ئەمانە بە بۆچوونی من ئەوە دەردەخەن کە باسکردنی کێبڕکێ و پاڵنەرە تاکەکەسییەکان شتێکی بێمانایە.

بەڵام لەسەر خاڵی دووەم کە سەرمایەداری لە ئێراندا دواکەوتووە و سۆسیالیزم مومکین نییە. دەبینیت ئەگەر بۆ ساتێک ئەم هەموو ئارگیومێنت و تیۆرە ئابووریيانە بخەیتە لاوە، دەگەیتە ئەو ڕاستییەی کە بەرهەمهێنان، بەرهەمهێنانی ئەو بەرهەمانەی کە پێداویستییەکانی مر□ق دابین دەکەن، واتە سامانی کۆمەڵایەتی، لەسەر سێ فاکتەر دامەزراوە: کەرەستەی خاو یان کەرەستەی سەرەتایی، ئامرازەکانی بەرهەمهێنان یان هۆکارەکانی بەرهەمهێنان، و لە کۆتاییدا کار. پرسیاری من ئەوەیە، کام لەم سێ فاکتەرە لە کۆمەڵگای ئێراندا ئەوەندە کەم بووە کە ناتوانرێت سامانی پێویست بۆ خۆشگوزەرانی گشتی بەرهەم بهێنرێت؟ لەڕووی سامانە سروشتییەکانەوە، ئێران کۆمەڵگایەکی زۆر د□و□م□ندە، لەڕووی کارەوە کۆمەڵگایەکی گەنج و ئامادەیە و لەڕووی ئامرازەکانی بەرهەمهێنانەوە، نوێترین تەکنەلۆژیای بەرهەمهێنان لە جیهاندا لەو کۆمەڵگایەدا کاردەکات؛ دەتوانیت هاوردە بکەیت و لەوێ دروستی بکەیت. بۆیە هیچ کام لەم هۆکارانە کەم و کو□یان نیی□.

بەگشتی دەوترێت زیادبوونی ژمارەی دانیشتووان دەبێتە هۆی هەژاری. باس لە بۆمبی دانیشتووان دەکەن، لە کاتێکدا ئەوەی پێی دەوترێت “دوو دەست” دەتوانێت زۆر زیاتر لە پێویستی “سک” بەرهەم بهێنێت. ژمارەی دانیشتووان بە واتای زیادکردنی سامانە. ئەگەر قازانج و قازانج وەلا بنێیت، گەشەی دانیشتووان بە مانای فراوانبوونی خۆشگوزەرانی دەبێت نەک فراوانبوونی هەژاری. وەک چۆن کۆمپیوتەرکردن و پێشکەوتنی تەکنەلۆژیای بەرهەمهێنان بە مانای ئاوەدانی زیاتر دەبێت و بێکاری و نائەمنی زیاتر نابێت. بەسە قازانجەکە بخەینە لایەکەوە بۆ ئەوەی ئەو فاکتەرانەی کە باسم کردووە لە خزمەتی خۆشگوزەرانی گشتیدا بەکاربهێنرێت. ئەگەر سێ فاکتەری کەرەستەی خاو و کار و ئامرازەکانی بەرهەمهێنان لە دەوری دابینکردنی پێداویستییەکانی کۆمەڵگا ڕێکبخرێت و بەکاری بهێنیت نەک قازانج، ئەوا دەبینیت کە خەڵکی جیهان دەتوانن چەندین هێندە زیاتر لە پێداویستییەکانی هەموو جیهان سامان بەرهەمبهێنن دانیشتوان. وە سۆسیالیزم لە ڕووی ئابوورییەوە هیچی تر نییە جگە لە بەرهەمهێنان بۆ دابینکردنی پێداویستییەکانی هەموو مرۆڤەکان. تەرکیز بکە لەسەر بەرهەمهێنانی پێداویستییەکانی هەموو هاوڵاتیان، ئەوکات دەبینیت کە سۆسیالیزم نەک هەر خواستراو و پێویستە، بەڵکو تەواو مومکینە، و دەتوانرێت لە هەر شوێنێکی جیهان ئەمڕۆ جێبەجێ بکرێت.

خەلیل کەیوان: گریمان حکومەتی سۆسیالیستی دەخوازی ئێوە لە ئێراندا بەدیهاتووە. ئایا سەرمایەداری جیهانی تەحەمولی بوونی حکومەتێکی سۆسیالیستی لە ئێران دەکات؟ بەدڵنیاییەوە دەستوەردان، پیلانگێڕی و کێشەی وای بۆ دروست دەکات، خەڵک بێهیوا بکات، پەشیمان بێتەوە، حکومەتی سۆسیالیستی شکست پێبهێنن، چۆن مامەڵە لەگەڵ ئەم دەستدرێژییە نێودەوڵەتییە دەکەیت؟

حەمید تەقوایی: لێرەدا پێویستە چەند خاڵێک بخەمەڕوو.

یەکەم: ئەم جۆرە هەوڵانە دژی کۆمەڵگەی سۆسیالیستی تەواو ئەگەری هەیە، بەڵام پرسیارەکە ئەوەیە کە چۆن مامەڵە لەگەڵ ئەم هەوڵانەدا بکرێت؟ ئەو کۆمەڵگایە سۆسیالیستییەی ئێمە دەمانەوێت کۆمەڵگەیەکی تەواو کراوەیە، کۆمەڵگایەك لە ڕۆژی یەکەمەوە سزای لەسێدارەدانی بە قەدەغە ناساندووە، سەرجەم زیندانیانی سیاسی ئازاد کردووە و ڕایگەیاندووە دان بە دیاردەیەك و دەستەواژەیەکدا نانێت کە پێی دەوترێت زیندانی سیاسی. ئازادی تەواوەتی ژن و پیاو ڕادەگەیەنێت، بەرەوپێشبردنی ڕۆشنبیری مۆدێرن، مۆسیقا، شیعر، سینەما و نوێترین دەستکەوتە زانستی و هونەرییەکان، دان بە هەموو ئاراستە

سێکسییەکاندا دەنێت و کۆتایی بە بێ یاسایی و هەڵاواردن لە دژی هاوڕەگەزبازەکان دەهێنێت، خزمەتگوزاری تەندروستی ڕادەگەیەنێت ، پەروەردە بەخۆڕاییە و هتد و هتد. ئەمە ئەو وێنەیەیە کە کۆمەڵگای نێودەوڵەتی لە ئێرانی سۆسیالیستی دەیگرێت. پێت وایە چ بیانوویەک دەتوانرێت بەکاربهێنرێت بۆ هێرشکردنە سەر کۆمەڵگەیەکی وا؟ هێزە دژە سۆسیالیستەکان دەتوانن چ پاساوێکیان هەبێت بۆ هێرشکردنە سەر کۆمەڵگەیەکی وا؟ ئەمە ڕای گشتی جیهان، و نەک تەنیا کرێکاران یان هێزەکانی چەپ، بەڵکو زۆرینەی ڕەهای خەڵکی جیهان بە پشتیوانی لە کۆماری سۆسیالیست، کە دەکەینەوە. ئەمە لە کۆمەڵگادا بە کراوەیی جێی دەهێڵین و هەر لە یەکەم ڕۆژەوە دەڵێین هەر ڕۆژنامەنووسێک بیەوێت دەتوانێت بێتە ئێرە و چاوپێکەوتن لەگەڵ هەر کەسێک بکات؛ با بارودۆخی خەڵک ببینێت و بیگەیەنێتە جیهان. ئەو ئاهەنگە گشتییەی کە لە مانگەکانی یەکەمی دوای سەرکەوتنی شۆڕشی ١٩٧٩دا هەمانبوو: قۆناغێک کە کۆمەڵگای ئێران بەڕاستی بوو بە یەکێک لە ئازادترین و شارستانیترین کۆمەڵگاکان.

دزی و تاوان تا ئاستێکی بێ وێنە کەمی کردبوو، هەستێکی قووڵی هاودەنگی لەنێوان خەڵکدا پەرەی سەندبوو، تەنانەت ڕووداوی ئۆتۆمبیلەکەش کەم بووبووەوە و ئەگەر ڕوویدابایە تەوقەیان دەکرد و جیاکراونەتەوە و هتد.. هتد. ڕۆحێکی وا دروست بوو کە دەتوانن دڵنیابن لە شۆڕشی داهاتووی ئێراندا دەیان جار فراوانتر و قووڵتر و قووڵتر دووبارە دەبێتەوە. ئەمە ئەو ڕۆحەیە کە کۆماری ئیسلامی یەکسەر چەقاند و کردی بە جەهەنەم کە ئەمڕۆ دەیبینن، بەڵام ئێمە لە کۆماری سۆسیالیستدا حساب بۆ ئەم ڕۆحە دەکەین، بەردەوامین و فراوانی دەکەین، لە سیاسەتدا ڕێکی دەخەین، ئەگەر ئەنجومەن دروستکرابێت، نەک هەر نایکەین کۆیان دەکەینەوە، بەڵام ئێمە بەهێزیان دەکەین و دەستوەردان لە بنیاتنانی کۆماری سۆسیالیستیدا دەکەین. ئێمە بەردەوام دەبین لە ئاهەنگگێڕانی گشتیی سەرکەوتنی شۆڕش، و ئەو کولتوورە و ئەو ڕۆحە و ئەو پەیوەندییە بەهێز و چەسپاندنی کە بەرهەمی ئەو شۆڕشەیە کە بووە هۆی دروستبوونی کۆماری سۆسیالیستی. زۆر زەحمەت دەبێت هێرش بکرێتە سەر کۆمەڵگایەکی وا.

خاڵی دووەم ئەوەیە کە ئێمە خەڵک پڕچەک دەکەین. لە کۆماری سۆسیالیستدا سوپایەکی پیشەییمان لە خەڵك باڵاتر نییە، بەڵکو ئەنجومەنمان هەیە کە چەکدارن و مەشقی سەربازییان وەرگرتووە. ئەگەر حکومەت و هێزە دژە سۆسیالیستییەکانی جیهان و سوپای گەورەکانی جیهان وەک ئەمریکا و ناتۆ و هتد لە هەر شتێک لە هێرشکردنە سەر وڵاتێک دەترسن، ئەوە سوپای ئاسایی ئەو وڵاتە نییە. تەنانەت بەهێزترین سوپا پیشەییەکانیش ناتوانن بەرەنگاری سوپای

ئەمریکا ببنەوە. ئەوەی زلھێزە سەربازییەکان دەترسێنێت، بەرخۆدانی جەماوەری خەڵکی چەکدار و شەڕی شەقام و ماڵەکانە. ئەوەی دەیانترسێنێت کاریگەری و بنکەی جەماوەری حکومەت و سەربازییە کە ھێرش دەکەنە سەریان.

ئێمە ھەموو ھەوڵێک دەدەین بۆ پێشگرتن لە شەڕ، بەڵام ئەگەر رێگری بە دیکتاتۆریەت و حکومەتە سەرمایەدارەکان دەستکەوتی بۆمبی ئەتۆمی و ھتد بێت، بۆ ئێمە جەماوەر کەسانی چەکدارن کە ئامادەن بە ددان بەرگری لەو سیستەمە و کۆمەڵگاکەیان بکەن.

وە لە کۆتاییدا دوا خاڵ ئەوەیە کە ئێمە بە جیھان ڕایدەگەیەنین کە ئێمە دژی ھەر جۆرە ھاوپەیمانییەکی سەربازیین، دژی چەکی ناوەکیین، جا چ پرۆژەی ئەتۆمی کۆماری ئیسلامی بێت یان چەکی ئەتۆمی لە ھەموو جیھاندا. ئێمە لەگەڵ ھیچ حکومەتێکدا لە شەڕدا نین، نامانەوێت شۆڕشەکەمان ھەناردە بکەین، دەمانەوێت پەیوەندییەکی ئاشتیانەمان لەگەڵ ھەموو حکومەتەکان ھەبێت، دیپلۆماسی نێودەوڵەتیمان ئامانجی ئەوەیە کە ھێرشکردنە سەر کۆماری سۆسیالیستی قورستر و قورستر بێت.

بە بڕوای من ئەم فاکتەرانە ڕێگە بۆ دامەزراندنی کۆماری سۆسیالیستی لە ئێران دەدەن و لە بەرامبەر مەترسی دەرەکیدا خۆی بپارێزێت و ئیمکانیش دەکات.

خەلیل کەیوان: بەڵێ، ئەم لایەنە سەربازییە و پرسی چەکی گشتی و سوپا لە خودی سیستەمی سۆسیالیستیدا دەتوانێت بابەتی یەکێک لە گفتوگۆکانمان بێت، کە لە بەرنامەکانی داھاتوودا باسی دەکەین.

یل نیسان ٢٠٢٢

سوپاس بۆ ئەمیر تەوەکەلی بۆ نوسینەوەی دەقی ئەسڵی ئەم چاپێکەوتنە.

٢٠٢٢\٦\٢٢